

Aan: Convent voor uitwerking van voorstellen voor oplossing van het constitutie vraagstuk en hervorming van de (Algemene) Antroposofische Vereniging (konvent@goetheanum.ch)
Betreft: Voorstel voor verandering

Voorstel tot verwerkelijking van Rudolf Steiner's oorspronkelijke intentie

Susan van Kempen en Ro Naastepad

6 oktober 2026

In het onderstaande bespreken wij in deel 1 en 2 kort de overwegingen en vragen die hebben geleid tot ons voorstel in deel 3. Voor een uitgebreidere bespreking van onze overwegingen en vragen, zie de bijgevoegde twee artikelen van Susan van Kempen en Ro Naastepad, die als achtergrondartikelen deel uitmaken van ons voorstel.¹

1 *Wat destijds niet gerealiseerd kon worden is nu wel mogelijk*

Tijdens de Kerstconferentie 1923/24 gaf Rudolf Steiner de Anthroposophische Gesellschaft (hieronder kortheidshalve 'AG/WT' genoemd) haar statuten, en op 29 juni 1924 verklaarde hij dat *vanuit de geest van de Anthroposophische Gesellschaft*, deze Anthroposophische Gesellschaft in het handelsregister ingeschreven zou moeten worden:

„Dann aber wird es nötig sein, daß aus dem ganzen Geist der Anthroposophischen Gesellschaft heraus, wie sie jetzt besteht, diese Anthroposophische Gesellschaft als der eigentlich eingetragene, handelsregisterlich eingetragene Verein fungiert, also nach außenhin diejenige Institution ist, welche alles hier in Dornach zu vertreten hat. Es wird also notwendig sein, daß da bestehen werden die Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft als handelsregisterlich eingetragener Verein.“²

Deze Verein met de naam 'Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft' (in het volgende kortheidshalve 'Verein AAG' genoemd) zou vier onderafdelingen krijgen. Waarom achtte Rudolf Steiner een dergelijke Verein AAG nodig?

De esoterische grondslag daarvoor ligt in de nieuwe Christelijke mysteriën, die Rudolf Steiner tijdens de Kerstconferentie grondvest heeft.³ Want daarin ligt de opgave van de

-
- 1 Zie de twee bijbehorende bijdragen (bijgevoegd): **(1)** Susan van Kempen en Ro Naastepad (21 september 2026) 'Eenheidvormende constituering: de nieuwe Christelijke mysteriën in Rudolf Steiners ontwerp van de constitutie van de Algemene Antroposofische Vereniging', en **(2)**: Susan van Kempen en Ro Naastepad (30 september 2026) 'Rudolf Steiner's "einheitliche Konstituierung" en het Voorstel voor een nieuwe constitutie voor de Algemene Antroposofische Vereniging van 18 april 2026'. De oorspronkelijke duitstalige versies van beide artikelen zijn op 17 september 2026 verschenen in *Ein Nachrichtenblatt*, 16. Jg., Sondernummer 17. September 2026, pp. 27–52.
- 2 Rudolf Steiner, 29. Juni 1924, GA 260a, S. 503.
- 3 Zie: Susan van Kempen und Ro Naastepad (21 september 2026) 'Eenheidvormende constituering: de nieuwe Christelijke mysteriën in Rudolf Steiners ontwerp van de constitutie van de Algemene Antroposofische Vereniging'.

Anthroposophische Gesellschaft: om impulserend en vernieuwend te werken in onze huidige (materialistische) beschaving, die doortrokken is van doodskrachten. De opgave van de Anthroposophische Gesellschaft is, om bewust de sfeer van de dood binnen te treden, om *in die sfeer* haar verbinding met de Christus-impuls, de bron van de opstandingskrachten in de wereld, te betonen. De (juridische, exoterische) Verein AAG maakt mogelijk dat de geest van de Anthroposophische Gesellschaft (AG/WT) werkzaam kan worden in de wereld.

Als het ontwerp van 29 juni 1924 was gerealiseerd – een Verein AAG met de statuten van de Kerstconferentie 1923/24 – dan hadden de opstandingskrachten van de geest van de Kerstconferentie direct kunnen werken in het verenigingsrecht en via de Verein AAG in de wereld. Dit stuitte destijds op juridische bezwaren.⁴ Daarom werd op 8 februari 1925 uiteindelijk een Verein AAG opgericht (die op 3 maart 1925 in het Handelsregister werd ingeschreven) met statuten die meer op gebruikelijke verenigingsstatuten leken.

In onze tijd is het mogelijk om de *Verein AAG* alsnog de statuten van de Kerstconferentie te geven. Een voorstel daartoe is gedaan door het bestuur van de Zwitserse landelijke vereniging.⁵ In dit voorstel krijgt *de Verein AAG zelf* de statuten van de Kerstconferentie 1923/24, waardoor de Verein AAG direct verbonden is met de geest van de AG/WT.

2 Vier onopgeloste vragen

In het voorstel van het Konvent van 18 april 2026 wordt de verbinding met de geest van de Anthroposophische Gesellschaft van de Kerstconferentie 1923/24 vergaand losgelaten, onder meer door (a) splitsing van het ‘Gesamtorganismus’ in 3 delen (‘Weltgesellschaft’, Hogeschool en een ‘Förderverein’); (b) drastische herschrijving van de statuten van de Kerstconferentie (met o.a. weglating van de verwijzing naar de *Grundstock* van de Kerstconferentie 1923/24); (c) versterking van de rol van een orgaan dat ‘Goetheanum-Leitung’ wordt genoemd en waarvan niet wordt uitgelegd in hoeverre het overeenkomt met dan wel verschilt van wat Rudolf Steiner de Goetheanum-Leitung noemde, en (d) mogelijke uit-huis plaatsing van het beheer van het bezit van de Anthroposophische Gesellschaft.⁶

Verder is onduidelijk wat de rol van de landelijke verenigingen zal zijn, en hoe de relatie met de werkgebieden wordt vormgegeven. Wij hebben de volgende vragen.

4 Zie: Susan van Kempen und Ro Naastepad (21 september 2026) ‘Eenheidvormende constituering: de nieuwe Christelijke mysteriën in Rudolf Steiners ontwerp van de constitutie van de Algemene Antroposofische Vereniging’.

5 Zie: ‘Vorschlag des Vorstands der Schweizer Landesgesellschaft für die Statuten der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft’ vom 3. Juli 2026.

6 Zie: Susan van Kempen en Ro Naastepad (30 september 2026) ‘Rudolf Steiner’s “einheitliche Konstituierung” en het ‘Voorstel voor een nieuwe constitutie voor de Algemene Antroposofische Vereniging’ van 18 april 2026’.

2.1 Het beheer van gebouwen en vermogen

Door §17 van de statuten van de voorgestelde ‘Verein zur Förderung des Goetheanum und der Anthroposophie’ wordt voorzien in de mogelijkheid om het beheer van aandelen en vermogen over te dragen aan dochterverenigingen of andere rechtspersonen. Een beweging tegengesteld aan die van 29 juni 1924, 3 augustus 1924 en 8 februari 1925, toen Rudolf Steiner de *Verein des Goetheanum der Freien Hochschule für Geisteswissenschaft*, die het Goetheanum als gebouw en het daaraan gerelateerde vermogen beheerde (later: de ‘Administration des Goetheanum-Baues’), tot *onderafdeling* van de Verein AAG maakte.

Bij het voorstel van het Konvent van 18 april 2026 is geen motivatie gegeven voor de voorgestelde statutenwijzigingen. Mogelijkerwijs heeft de voorgestelde §17 te maken met de ernstige problemen met betrekking tot de financiën (begrotingstekorten en dreigende liquiditeitstekorten) en het beheer van de gebouwen en het vermogen van de Vereniging waarmee de huidige Verein AAG te kampen heeft, en waarvoor een oplossing wordt gezocht.⁷

Zou heroprichting van de onderafdeling ‘Administration des Goetheanum-Baues’ binnen de Verein AAG een oplossing kunnen bieden voor het beheer van de gebouwen en het vermogen van de Anthroposophische Gesellschaft?

2.2 De relatie tussen de AG en de Verein AAG

Een tweede nog onopgelost vraagstuk is of de leden, *in de geest van de Kerstconferentie 1923/24*, lid zijn van één vereniging (de AG van de Kerstconferentie 1923/24) of van twee verenigingen (de AG/WT en de Verein AAG). Sommigen vragen zich zelfs af of de AG van de Kerstconferentie nog bestaat, waarmee echter voorbijgegaan wordt aan het geestelijke bestaan van de AG van de Kerstconferentie 1923/24; wij interpreteren deze vraag zo, dat wordt gevraagd naar de juridische (exoterische) vorm van de AG/WT.

In de ontwerpen van Rudolf Steiner van 29 juni 1924, 3 augustus 1924 en 8 februari 1925 kreeg de Verein AAG vier onderafdelingen. De eerste onderafdeling was de ‘Anthroposophische Gesellschaft im engeren Sinne’ (met de statuten van de Kerstconferentie 1923/24); op 8 februari 1925 werd de eerste onderafdeling de ‘Administration der Anthroposophischen Gesellschaft’. *De AG van de Kerstconferentie 1923/24 viel dus niet samen met de Verein AAG.*

Om welke redenen nam Rudolf Steiner in zijn ontwerpen van 29 juni 1924, 3 augustus 1924 en 8 februari 1925 voor een Verein AAG een onderafdeling ‘Anthroposophische Gesellschaft im engeren Sinne’ (later: ‘Administration der Anthroposophischen Gesellschaft’) op?

⁷ Zie: Susan van Kempen en Ro Naastepad (30 september 2026) ‘Rudolf Steiner’s “einheitliche Konstituierung” en het ‘Voorstel voor een nieuwe constitutie voor de Algemene Antroposofische Vereniging’ van 18 april 2026’.

Is heroprichting van een onderafdeling ‘Anthroposophische Gesellschaft im engeren Sinne’ (of ‘Administration der Anthroposophischen Gesellschaft’) binnen de Verein AAG in onze tijd nodig of wenselijk?

2.3 De rol van de landelijke verenigingen

In het huidige constitutie-consultatieproces communiceren leden direct met het Konvent. De landelijke verenigingen (met hun besturen en algemeen-secretarissen) worden gepasseerd.

Wat was, in de visie van Rudolf Steiner, de rol van de landelijke verenigingen, hun besturen en algemeen-secretarissen binnen de Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft? Voor zover hiervan vandaag de dag in Anthroposophische Gesellschaft wordt afgeweken, wat is daarvoor de reden?

Hoe kunnen wij de landelijke verenigingen de hen geëigende (met de Kerstconferentie 1923/24 overeenkomende) rol teruggeven?

2.4 De relatie tussen de Anthroposophische Gesellschaft en de werkgebieden

Rudolf Steiner is de inspirator van Vrije Scholen, de BD-landbouw, de antroposofische geneeskunde en andere initiatieven waardoor antroposofie daadwerkelijk werkzaam werd in de wereld. In de afgelopen decennia is de relatie met de werkgebieden verzwakt.

Al op 23 januari 1923 (GA 257) sprak Rudolf Steiner over het gevaar van verwaarlozing van de ‘Mutter’ door de ‘Tochterbewegungen’. Tegelijkertijd gaf hij aan dat instellingen in de werkgebieden niet vanzelfsprekend onderafdeling konden worden van de Verein AAG. Bijvoorbeeld, tijdens een bespreking met aandeelhouders van ‘Der Kommende Tag’ op 15 juli 1924 gaf hij aan dat het Klinisch-Therapeutische Instituut van Ita Wegman wel, maar het Klinisch-Therapeutische Instituut in Stuttgart geen “integrerend lid van het Goetheanum” kon zijn, aangezien het tweede niet economisch zelfstandig was en “het Goetheanum daarvoor voor geen Pfennig subsidiegarantie of risico op zich kon nemen”.⁸ Meer in het algemeen verklaarde hij dat “in de toekomst [...] een geestelijk instituut niet verbonden kan zijn met louter economische ondernemingen”.⁹ Ook Vrije Scholen zouden geen onderafdeling kunnen vormen van de Verein AAG. Onderafdeling kunnen alleen verenigingen zijn die tot doel hebben om de antroposofische zaak te dienen; het doel van een school, ook een Vrije School, is om onderwijs te geven.¹⁰ Wat betreft het onderwijs riep Rudolf Steiner op tot de oprichting (‘Bildung’) van een ‘Weltschulverein’.¹¹

Hoe kunnen wij onze tijd de relatie met de werkgebieden versterken?

8 Rudolf Steiner, Stuttgart, 15. Juli 1924, in: GA 260a, S. 524.

9 Rudolf Steiner, Stuttgart, 15. Juli 1924, in: GA 260a, S. 524.

10 Rudolf Steiner, 5 februari 1924, GA 260a.

11 Utrecht, 24 februari 1921; Amsterdam, 28 februari 1921 (zie GA 297a; zie ook GA 300a).

3 Ons voorstel

Wij stellen voor dat het Konvent in zijn verdere werk:

- 1. wat betreft de Anthroposophische Gesellschaft uitgaat van de Anthroposophische Gesellschaft van de Kerstconferentie 1923/24 met haar statuten van 28 december 1923, en hieraan niets verandert;*
- 2. de inrichting van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap overlaat aan het college van sectieleiders van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap die, geïnspireerd door Rudolf Steiner, hun eigen werkwijze bepalen;*
- 3. wat betreft de Verein AAG het voorstel van het bestuur van de Zwitserse landelijke vereniging van 3 juli 2026, inclusief de door dit bestuur voorgestelde minimale “zeitlich bedingten Anpassungen (Artikel 4 und 12) und wenigen Zusätzen (Artikel 1, 4, 5, 7, 10, 12 und 15)”, als uitgangspunt neemt voor eventuele nieuwe statuten voor de Verein AAG;*
- 4. aan Marc Desales vraagt om samen met zijn mede-leden van het bestuur van de Zwitserse landelijke vereniging en eventueel andere leden van de Anthroposophische Gesellschaft:*
 - a. te onderzoeken en toe te lichten om welke redenen Rudolf Steiner in zijn ontwerpen van 29 juni 1924, 3 augustus 1924 en 8 februari 1925 voor een Verein AAG een onderafdeling ‘Anthroposophische Gesellschaft im engeren Sinne’ (of ‘Administration der Anthroposophische Gesellschaft’) opnam, en om welke redenen zo een onderafdeling binnen de Verein AAG in onze tijd wel of niet noodzakelijk is;*
 - b. de visie van Rudolf Steiner op de rol van de landelijke verenigingen, hun besturen en hun algemeen-secretarissen binnen de Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft toe te lichten;*
 - c. de visie van Rudolf Steiner op de verhouding tussen de Anthroposophische Gesellschaft, de Freie Hochschule für Geisteswissenschaft en de werkgebieden toe te lichten;*
- 5. aan het bestuur van de Zwitserse landelijke vereniging en de Penningmeesterskring vraagt om te onderzoeken en toe te lichten:*
 - a. op welke wijze de gebouwen en het vermogen van de Anthroposophische Gesellschaft binnen de Verein AAG zelf kunnen worden beheerd;*
 - b. op welke wijze in de toekomst grote financiële tekorten kunnen worden voorkomen;*
 - c. of heroprichting van een onderafdeling zoals de ‘Administration des Goetheanum Baues’ kan helpen om de huidige en verwachte toekomstige problemen m.b.t. financiële tekorten en het beheer van gebouwen en vermogen het hoofd te bieden;*
 - d. wat de Penningmeesterskring zou kunnen betekenen in het voorkomen van (structurele) financiële tekorten en in het beheer van gebouwen en vermogen?*

N.B.: de oorspronkelijke duitstalige versies van de twee bijbehorende (bijgevoegde) achtergrondartikelen zijn verschenen in *Ein Nachrichtenblatt*, Jg. 16, Sondernummer 17. September 2026, pp. 27–52.